ఛందస్సు

1. చంపకమాల :

1) ప్రతి పాదానికి 21 అక్షరాలు ఉంటాయి.

2) ప్రతి పాదానికి వరుసగా 'న, జ, భ, జ, జ, జ, ర' అనే గణాలు ఉంటాయి.

3) ప్రతి పాదానికి 11 వ అక్షరం యతిమైత్రి కలిగి ఉంటుంది.

4) నాలుగు పాదాలలోనూ ప్రాసనియమం ఉంటుంది.

5) పద్యంలో నాలుగు పాదాలు ఉంటాయి.

6) నాలుగు పాదాలకు లక్షణాలు సమానం.

ఉదా :

I I I	I U I	U I I	I U I	I U I	I U I	U I U
హరిపె	కలించి	తెచ్చివి	హగాధి	పుపైని	డియెన్ము	దంబునన్
న	జ	భ	జ	జ	జ	ర

యతిమైత్రి : 1–11 వ అక్షరాలకు మొదటి అక్షరం "హ" కు, 11 వ అక్షరమైన 'గా లోని 'అ' కి యతిమైత్రి.

2. మత్తేభం :

1) ప్రతి పాదానికి 20 అక్షరాలు ఉంటాయి.

2) ప్రతి పాదానికి వరుసగా 'స, భ, ర, న, మ, య, వ' అనే గణాలు ఉంటాయి.

3) ప్రతి పాదంలో 14 వ అక్షరం యతిమైత్రి కలిగి ఉంటుంది.

4) పద్యము నాలుగు పాదాలలోనూ, ప్రాసనియమం ఉంటుంది.

5) పద్యములో నాలుగు పాదములు ఉంటాయి.

6) నాలుగు పాదాలకు లక్షణాలు సమానం.

ఉదా :

I I U	U I I	U U U	I I I	U U U	I U U	I U
విడుకో	పంబిదె	శాంతిగై	కొనుము	వాగ్వివా	దమింతే	టికిన్
స	భ	ర	న	మ	య	వ

యతిమైత్రి : 1–14 వ అక్షరాలకు మొదటి అక్షరం "వి" కి, 14 వ అక్షరం 'గ్వే లో వీ' కి యతిమైత్రి.

3. ఆటవెలది :

1) ఈ పద్యంలో నాలుగు పాదాలు ఉంటాయి.

2) 1 – 3 పాదాల్లో వరుసగా మూడు సూర్య గణాలు తరువాత రెండు ఇంద్ర గణాలు. రెండు, నాలుగు పాదాల్లో ఐదు సూర్య గణాలు ఉంటాయి.

www.sakshieducation.com

3) ప్రతి పాదంలోనూ 1- 4 గణాల మొదటి అక్షరాలకు యతిమైత్రి ఉంటుంది.

4) యతికి బదులు ప్రాసయతిని పాటించవచ్చును.

5) ప్రాసనియమం ఉండదు.

ఉదా :

U I	U I	U I	U I U	U I I
మేడి	పండు	చూడ	మేలిమై	యుండును
హ	హ	హ	ర	భ
U I	U I	U I	I I I	U I
పొట్ట	విచ్చి	చూడ	పురుగు	లుండు
హ	హ	హ	న	హ

గమనిక : 'గలము' అనే సూర్యగణాన్ని 'హలము' అని కూడా పిలుస్తారు.

యతిమైత్రి : మొదటి పాదములో 1-4 గణాద్యక్షరాలు; మే - మే లకు రెండవ పాదములో 1-4 గణాద్యక్షరాలు; పొ - పు - లకు యతిమైత్రి.

ఛందస్సు - ఏకవాక్య ప్రశ్నలు

[XII] ఛందస్సు - ఏక వాక్య ప్రశ్నలు :

1. 'ఛందస్సు' అంటే ఏమిటి ?

జ. పద్య లక్షణాలను వివరించే శాస్త్రమును 'ఛందస్సు' అంటారు.

2. 'యతి' అంటే ఏమిటి ?

జ. పద్యపాదములోని మొదటి అక్షరాన్ని 'యతి' అంటారు.

3. 'ప్రాస నియమం' అంటే ఏమిటి ?

జ. పద్యంలోని నాలుగుపాదాల్లోనూ రెండవ అక్షరంగా ఒక హల్లును ప్రయోగించడాన్ని 'ప్రాసనియమం' అంటారు.

4. ఉత్పలమాలలో ఎన్నో అక్షరానికి యతిస్థానం ఉంటుంది ?

జ. ఉత్పలమాలలో, 10వ అక్షరానికి యతిస్థానం ఉంటుంది.

5. చంపకమాలలో గణాలు ఏవి ?

జ. చంపకమాలలో, 'న, జ, భ, జ, జ, ర' అనే గణాలు ఉంటాయి.

6. చంపకమాలలో ఎన్నో అక్షరానికి యతిస్థానం ఉంటుంది ?

జ. చంపకమాలలో 11వ అక్షరానికి యతిస్థానం ఉంటుంది.

7. శార్దూలంలో గణాలు ఏవి ?

జ. శార్దూల పద్యంలో, 'మ, స, జ, స, త, త, గ' అనే గణాలు ఉంటాయి.

8. మత్తేభ పద్యానికి గణాలు ఏవి ?

జ. మత్తేభ పద్యపాదంలో 'స, భ, ర, న, మ, య, వ' అనే గణాలు ఉంటాయి.

www.sakshieducation.com

www.sakshieducation.com

9. కంద పద్యానికి గల ప్రసిద్ధి ఏది ?

జ. 'కందం రాసిన వాడే కవి' అని, కంద పద్యానికి ప్రసిద్ధి.

10. వేమనకు ఇష్టమైన పద్యం ఏది ?

జ. వేమన కవికి ఇష్టమైన పద్యం 'ఆటవెలది'.

11. ఆటవెలది 2,4 పాదాల్లో ఏ గణాలు ఉండాలి ?

జ. ఆటవెలది 2, 4 పాదాల్లో, ఐదేసి సూర్యగణాలు ఉండాలి.

www.sakshieducation.com

12. సీస పద్యానికి అనుబంధంగా చేరే పద్యాలు ఏవి ?

జ. సీస పద్యానికి అనుబంధంగా తేటగీతి కాని, ఆటవెలది కాని చేర్చాలి.